

АНАТОЛИЙ ВАСИЛИЕВ:

ЩАСТЛИВ СЪМ СЪС СВОЯ НЕ-ТЕАТЪР

ИНТЕРВЮ НА МИЛЕНА МИХАЙЛОВА

Милена Михайлова: Срецаме се на репетиция на най-новия ви спектакъл „Илиада – Песен XXIII“ или „Погребални игри в чест на Патрокл“, гостуващ на театралния фестивал Porto'04/XIII CITE Festival¹ в Порто, Португалия. Няма как да не ви попитам, какво е за вас репетицията? Готовски я определя като „духовно приключение“, а вие?

Анатолий Василиев: Невъзможно е да се оспори Готовски. Не искам да го оспорвам, защото в последните години на живота му – мисля, че някъде от 1990 до 1997 година – бях свързан с него. Свързваше ни дружба, дружах и с неговите ученици и екипа. Много сме разговаряли с Готовски. Срещали сме се в Париж, Понтедера, Болоня. Имали сме съвместни конференции. Слушал съм и много негови лекции. Бях предан на Готовски. Избрах го за свой учител, за съжаление в последните години от живота му, тъй като руските ми учители вече не бяха между живите по това време. В този смисъл казвам, че не мога да оспоря Готовски. Репетицията е духовно приключение, но единствено що се отнася до онези театрални неща, които са наистина духовни. Ако обаче става дума за някакво банално граматическо представление, никакво духовно приключение или духовно пътешествие не може да се случи. Просто

¹ Porto. Natal. Teatro. Internacional/Union of the Theatres of Europe.

Фотограф Милена Михайлова

Анатолий Василиев

прекарвате приятно няколко часа заедно и толкова.

Милена Михайлова: Какъв репетиционен процес предполага гнешната ви идея за театър?

Анатолий Василиев: В основата на всичко е понятието „тренинг“. Тренингът се ръководи от различни преподаватели. Първо имаме тренинг от общ характер. После енергетически тренинг, свързан с енергията, който е подготовка за един друг вид тренинг. Тренинг, който обхваща вербалната, речевата техника. На гнешната репе-

тиция (*21 ноември 2004 г., Teatro Carlos Alberto*) не се занимавахме толкова много с тези неща. Само маркирахме някои от тях. Така или иначе става дума за специален стих, който е част от вербалната техника, чрез която актьорите влизат в една метафизична структура. Т.е. влизат в метафизична структура чрез словото.

Милена Михайлова: Докато гледах репетицията Ви, все си мислех за Барба, за Гротовски. Можем ли да говорим за някакви конкретни влияния в работата Ви?

Анатолий Василев: Усетили сте подобна връзка... да, напълно е възможно... Въпреки че при мен няма никакви влияния, никакви пряко наследени неща. Това се обяснява с обстоятелството, че Русия беше държана изолирана от Европа много дълго време. И после, когато отидох в Европа, аз вече бях на 45 години. Бях пътувал до България, бях чел свои лекции за театъра, бях показвал свои спектакли на видео. България беше първата страна, която напечата мои текстове. В тези години аз вече бях достатъчно опитен и познат на хората. Изобщо, утвърден режисьор, успял човек...! Да, вече бях готов да премина към друг образ, идея за театър. Започнах да се занимавам с метафизични структури след 45-ата си година, а дотогава се интересувах повече от светски театър. Най-сериозната ми работа беше „Серсо“ (*театър „Таганка“, 1985 г.*) – знаят я и в България. След това рязко промених театралния си път. Направих няколко мистерици – „Плач Йеремиев“, „Моцарт и Салиери“, „Илиада“. И ето, сега играем нещо, което се нарича „Пътуването на Онегин“ – това е глава от романа на А. С. Пушкин „Евгений Онегин“, което в

същината си е абсолютно противоположно, различно от „Илиада – Песен XXIII“.

Милена Михайлова: Друг Ваш известен спектакъл е „Васа Железна“ от М. Горки. В него Ви е занимавала човешката душа, борбата, отчуждението между хората, но също и темата за руското освобождение, за свободата. Как преценявате най-новия си спектакъл „Илиада – Песен XXIII“, гледайки го през призмата на предишните си театрални възвращения и теми?

Анатолий Василев: „Васа Железна“ е една от отдавнашните ми работи (*първи вариант – 1978 г., поставен в Театър „К. С. Станиславски“; през 1981 г. по предложение на Юрий Любимов спектакълът е пренесен в Театър „Таганка“*)... и може би, да... днес мога да кажа следното... След „Серсо“ до „Илиада“ не съм се занимавал със социални проблеми. Общественияте, политическите теми не ме интересуваха. Когато обаче завърших работата си върху „Илиада – Песен XXIII“, спектакълът ми неусетно провидя състоянието на целия днешен свят. Последните ми две работи – „Амфитрион“ от Мольер (*2002 г. – „Комеди Франсез“*) и „Илиада“ от Омир (*2003 г. – „Школа за драматическо изкуство“, Москва*) разглеждат света в състояние на война, терор, унищожение. Разказват за Варварския свят с любов и уважение. Цивилизовано. Това е моята тема днес. И мисля, че онези, които наистина могат да четат днешната ситуация, виждат в „Илиада“ нещо повече от едно антично произведение. И достигат до новия смисъл, който влагам в него. Като играхте например поредица от представления на „Илиада – Песен XXIII“, това съвпадна с трагични

„Илиада – Песен XXIII“, реж. А. Василюв, „Школа за драматическо изкуство“, Москва, Русия, 2004 г.

те събития в Беслан през есента на 2004 г. А спектакълът е направен доста по-рано... Сцената ни в Москва е осеяна със 700 кукли – трупове на младенци. В Порто те са само 120, нямаше възможност да пренесем повече. Така или иначе, ужасяващото, страшно въздействие остава.

Милена Михайлова: Какво всъщност търсите от идейна, социална и човешка гледна точка в „Илиада – Песен XXIII“?

Анатолий Василюв: Като работя върху един или друг спектакъл, не ме занимава определянето на театрална идеология. Страхувам се да формулирам идеи, да изказвам някакви послания, или по-скоро – не се страхувам, а просто не съм научен да го правя и не го правя. Формулирам само неща, свързани с теорията на театъра, с работния процес, с техниката на игра и т. н. Но когато завърша гадена работа, да, тогава вече мога да говоря за нея. В спектакъла „Илиада – Песен XXIII“ имаме един античен мит, имаме също и библейския мит за избиването на младенците. Според Новия Завет Богороди-

ца не допуска, а предотвратява убийството на Исус. Синът на Богородица не трябва да бъде убит – много важна тема, свързана с прелитането на античния и християнския мит в спектакъла. Това е някак си неочаквано, имайки предвид произведението на Омир. В „Илиада“ няма подобни неща, а и по принцип е неочаквано смесването на двете основополагащи откровения – езическо откровение и християнско откровение. Другото нещо е, че

тук се разкрива панорама на живота на народа. Защото в „Илиада“ действащите лица са боговете и народът. Народ, който винаги страда повече от всички други. Отдавна ме занимава тази територия на изследване – светове, в които има правителства, партии, вождове, пустини, камъни и един samotен, страдащ народ, който търпи. Мисля обаче, че не може да става дума само за търпението и страданието на народа... рано или късно този народ се разбунтува, въстава... И е възможно, въпреки неравните сили в борбата му с правителства, партии, вождове и оръжия, както често се е случвало в историята на човечеството, народът да се окаже по-силен и сам да извоюва свободата си.

Милена Михайлова: За спектакъла ви са от значение неенето, изпятото слово, но също и техниката на тялото, възпитанието на актьора в движенчески/танцови структури като китайските бойни изкуства (ушу) и др. Коя от тези страни на театралното случване е приоритетна за вас или смисълът е в тяхната взаимност, единение?

Анатолій Василюв: В момента два аспекта ме интересуват повече от всички други. Речта – гласът като реч и гласът като пеене. Също и енергията. Сега не се занимавам с никакви чувства например. Когато говорим за „чувства“, това неизменно води и до понятието „душа“. Всички въпроси, свързани с чувствата и с душата, съм оставил в миналото.

Важно е да кажа, че аз не работя в театър, който прави просто спектакли. Аз съществувам като театър-лаборатория. Всичките ми неща, от много, много отдавна, се раждат в лабораторен начин на работа. В този смисъл и едно от основните ми изследвания се съдържа в следното: как може да съществуват заедно метафизичният текст, т. е. реч, и метафизичният жест така, че да не си пречат, да не си противостоят и в същото време да се развиват самостоятелно? Интересът ми към тези неща е от много години. На него се основават и днешните ми занимания в театъра.

Милена Михайлова: По време на репетицията неведнъж казвахте на актьорите си да мислят за преживяването, не само за механиката. В какво се изразява същността на това ваше изискване?

Анатолій Василюв: Необходимо е да бъдем много прецизни по отношение на механиката. Това провокира и правилното преживяване. Всъщност не „преживяване“, по-точното понятие е „енергия“. Прецизността на ритуалната форма провокира живота на енергията. От друга страна, е необходимо да се отнасяме много внимателно към самия процес на преживяване. Преживяването по линия на смисъла, същността на живота въобще. Ето,

тук имаме едно много сложно произведение като „Илиада“, същинска драматическа мистерия. За нея е много важна обредната форма, която изисква точност, прецизност, сериозна подготовка/изпълнение. Много е важна и литургическата аналогия, връзката на мистерия-формата с литургията. Всичко друго тръбва от тази основа.

Милена Михайлова: Какво е лицето на съвременния театър, на съвременната актьорска игра според Вас и къде полагате себе си, имайки предвид заобикалящата ви театрална действителност?

Анатолій Василюв: В съчината си „Илиада – Песен XXIII“ е замислен като спектакъл, който да бъде против съвременния театър. Имам предвид едно категорично късване, разраничение от него. Отказване от театралните езици, на които сега разговарят в бившия Съветски съюз. Не искам да се занимавам вече с никакви подобни неща. Просто този начин на живот не ми харесва. Не ми харесва, когато виждам, че драматическото изкуство на сцената все повече се превръща в нещо като сапунен сериал. Проблемът не е в налагането на някакъв нисък жанр. Покоро става дума за едно ниско ниво на очакванията и на човешките чувства въобще. А и цялата тази психологическа школа, много висока и велика психологическа школа, в края на краищата се лиши от истинската си същност, от истинското си лице днес. Деформира се. Изгуби се, потъна в „сапунения“ поток. Не ми е интересен такъв тип театър. Не ми се работи и с такива артисти. Сега съм много щастлив да се занимавам с нещо, което е по-скоро не-театър, отколкото с театър. Така много повече ми харесва.